

Wstęp do biologii **14.**

CZŁOWIEK WYTWOREM I ZAPRZECZENIEM PRZYRODY *(czy jesteśmy zwierzętami?)*

Jerzy Dzik

*Instytut Paleobiologii PAN
Instytut Zoologii UW*

2010

CZŁOWIEK

a środowisko

- **mamy powinność dbać o dziedzictwo przyrodnicze kraju i świata**
- **by je przekazać następnym pokoleniom**
- **powinniśmy też oszczędnie gospodarować zasobami**

nie wypada jednak mylić hysterii żurnalistów z danymi naukowymi

JESTEŚMY zwierzętami

- osłona oczu zamknięciem łuku jarzmowego, skostnieniem dna oczodołu i wałami nadoczodołowymi
- skracanie pyska doskonali stereoskopowe widzenie
- skutkiem kolejne redukcje liczby zębów

Homo
50 tys lat
rozrost mózgu

Australopithecus
4 mln lat
dwunożność

Proconsul
18 mln lat

Aegyptopithecus
30 mln lat

kostne dno oczodołu

Notharctus

45 mln lat
skracanie szczęk

Palaechthon

60 mln lat

chwytnie dłonie i stopy

Ptilocercus

wzrok i chwyt dłoni kluczowe; reszta pierwotna   **dzis**

DWUNOŻNOŚĆ

sens przystosowawczy

tropy w tufie
Australopithecus
3.8 mln lat

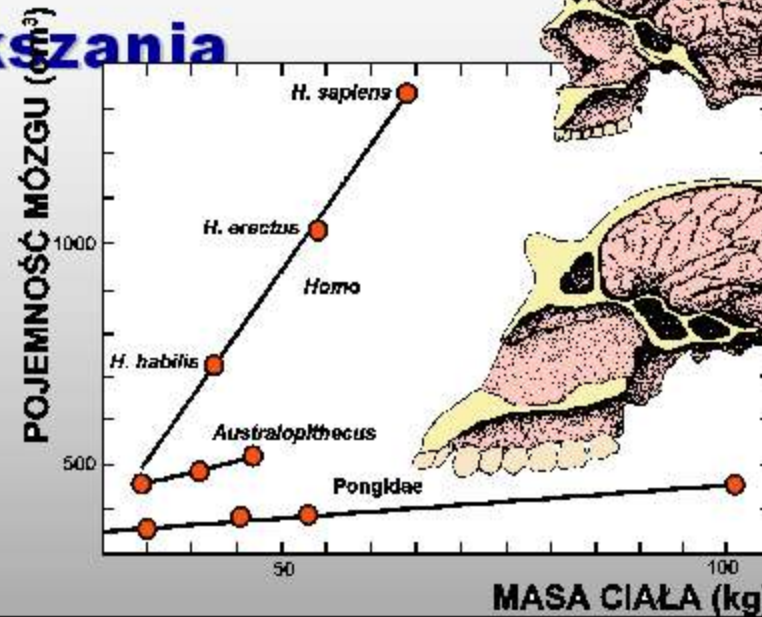

- tropy w tufie z Laetoli dowodem dwunożności 3,5 mln lat temu
- uwolnienie rąk do transportu; nogi do wytrwałego biegania?
- rozbieżna ewolucja płci – osiadłe rodziny, polowanie w hordach; pogłębianie dymorfizmu

początki w Afryce podczas ekspansji sawanny ~5 mln lat temu

MÓZG

sens powiększania

- przemiany stosunku wielkości mózgu do masy ciała
- w linii *Homo* czynnik termoregulacji przy pogoni za zwierzyną?
- rozrost mózgowcaszki aż do zaniku grzebienia ciemieniowego

paleontologia nie wskaże początku człowieczeństwa

GENESIS

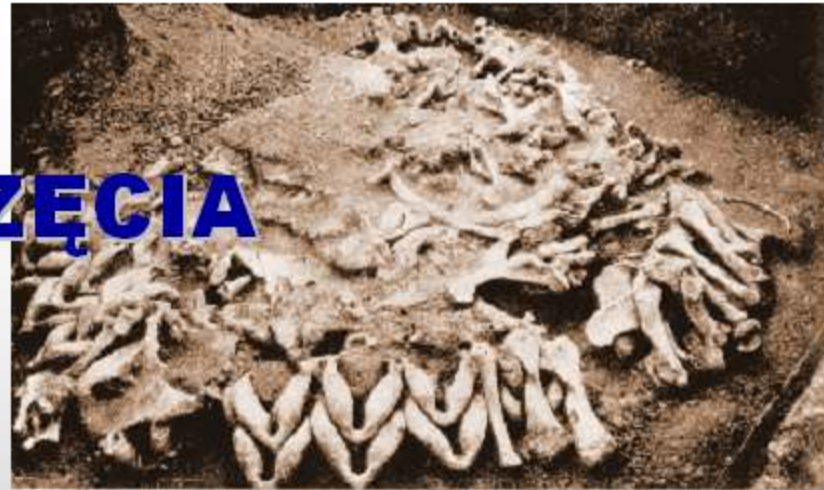
nowoczesnego człowieka

od 2,6 mln lat jesteśmy zdolni do obróbki wtórnej
pierwsi Australijczycy współcześni neandertalczykom
■ niewątpliwie człowiek przed ostatnim zlodowaczeniem

GATUNEK ZWIERZĘCIA

Homo sapiens

szalasy z Mezynia k. Czernihowa 18 tys. lat

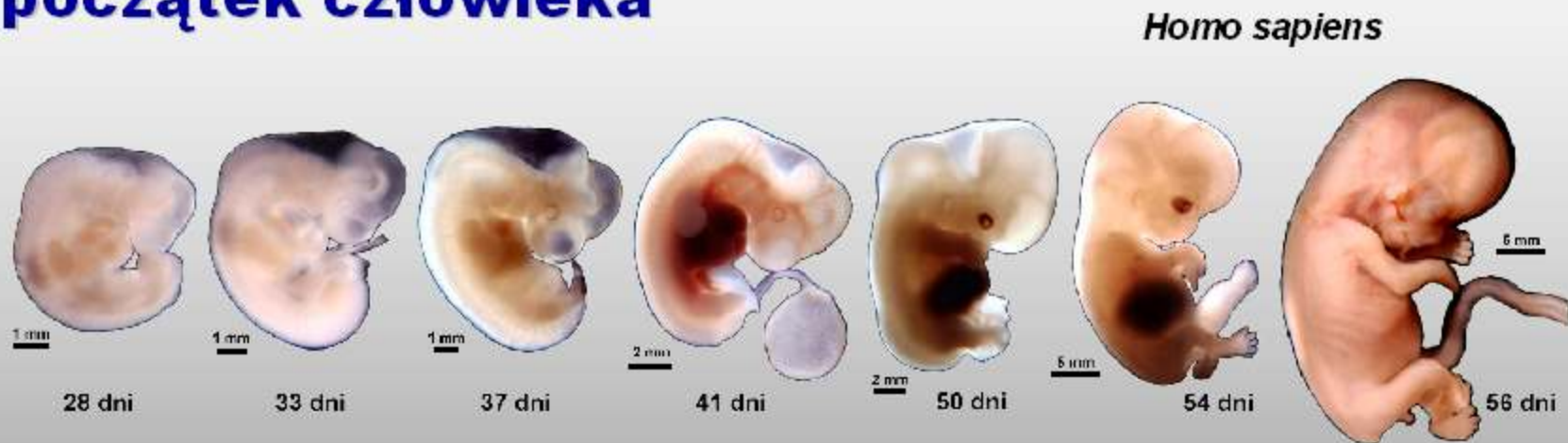
Hohle Fels w Szwabii 30 tys. lat

Venus z Willensdorf

- już w początkach ostatniego zlodowacenia, 30 tys. lat temu,
- ekspresja potrzeb intelektualnych w sztuce bardziej wyrafinowana od wielu dzisiejszych kultur

ONTOGENETYCZNY początek człowieka

- **rozwój zarodkowy organizmów wielokomórkowych odtwarza w znacznym stopniu przebieg ewolucji**
- **od jednokomórkowej zygoty przez kolonię niezróżnicowanych komórek po anatomię swoistą dla gatunku**

kiedy ludzki płód nabiera swoistości gatunkowej *Homo sapiens*?

SWOISTOŚĆ ludzkiego płodu

embryon delfina
Stenella

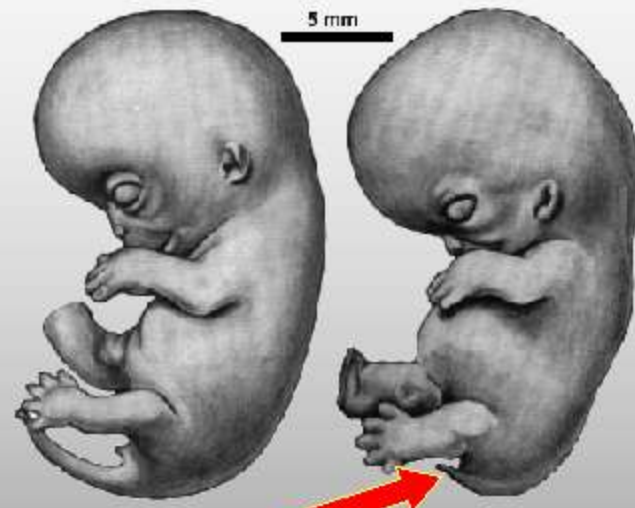

Homo 32 dni

32 dni

Felis 32 dni

44 dni

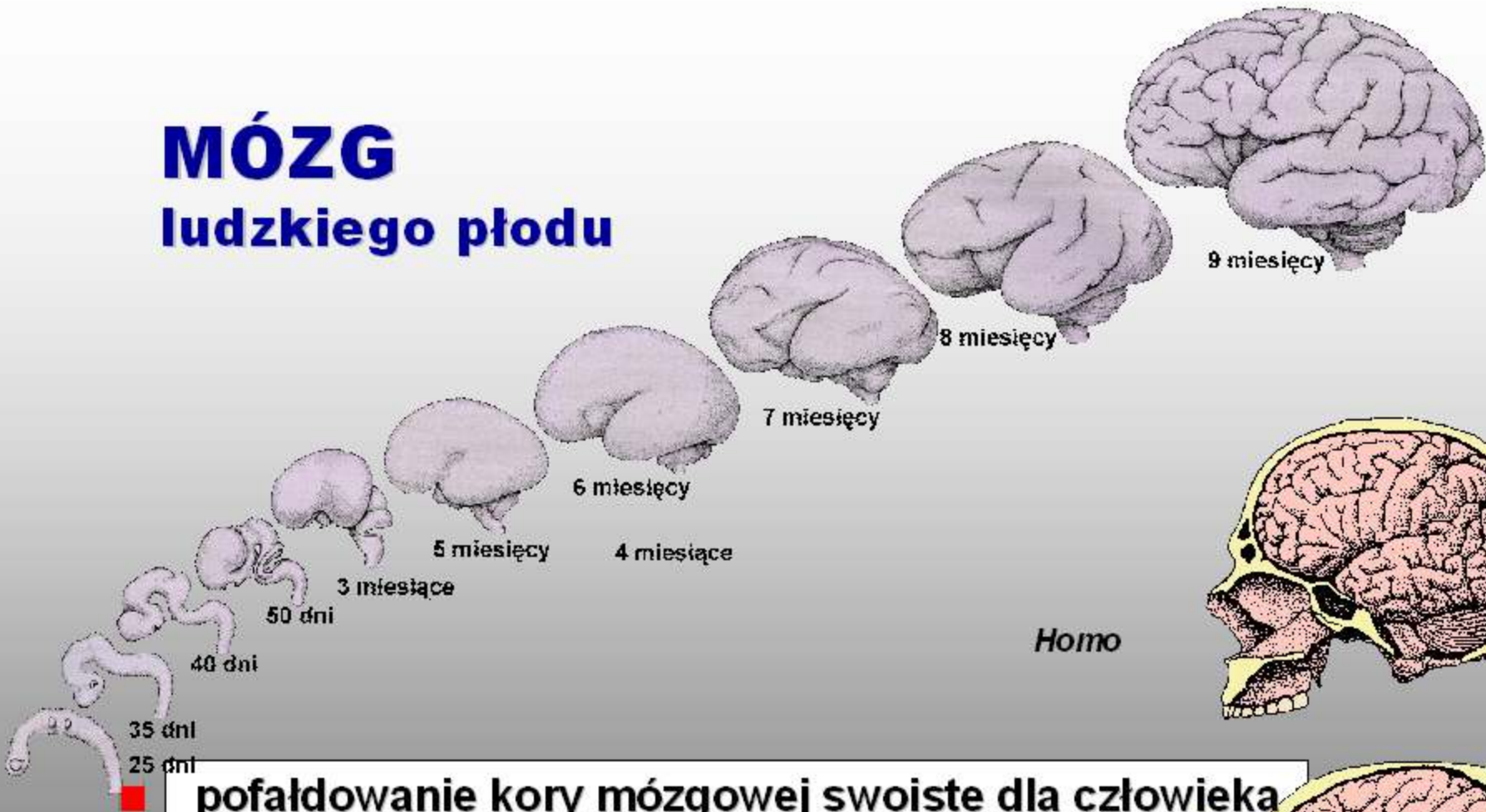
Macaca 44 dni

49 dni

Homo 49 dni

- wczesne stadia rozwoju człowieka są anatomicznie nieodróżnialne od odpowiednich stadiów innych zwierząt
- stopniowo tracimy podobieństwo do ryb, gadów i ssaków
- między 4 a 5 tygodniem życia człowiek ma małpi ogon

MÓZG ludzkiego płodu

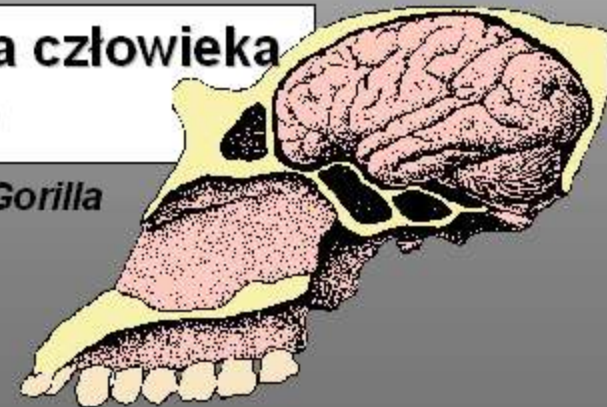

Homo

**połagodzenie kory mózgowej swoiste dla człowieka
formuje się pod koniec życia płodowego**

Gorilla

embriologia nie wskaże początku człowieka

POCZĄTEK

ludzkiego osobnika

- **dziwiorództwo i rozmnażanie klonalne są powszechne w świecie organizmów (nawet gadów)**
- **podział embrionu na liczne osobniki jest fizjologicznie normalny u wielu ssaków**
- **u człowieka (zwykle 2-8 dni) daje bliźnięta jednojajowe lub (jeśli zbyt późno) syjamskie**

nie istnieje uniwersalny wyznacznik początku osobnika w biologii

SOCJOBIOLOGIA

etologia człowieka

Edward O. Wilson (1929-)
koncepcja socjobiologii

- **podobieństwa zachowań różnych zwierząt i człowieka wskazują na ich dziedziczne podłoże**
- **zachowania te są więc skutkiem doboru naturalnego**
- **instynkt rozrodczy człowieka ewoluuje od 300 mln lat**
- **odruchy macierzyńskie od co najmniej 200 mln lat**
- **domowe ognisko od 6 mln lat**

czy moralność jest skutkiem ewolucji biologicznej?

SYNTAKS

wrodzony człowiekowi?

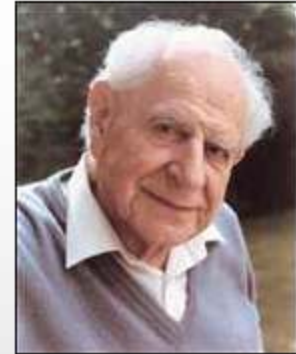
A. Noam Chomsky (1928-)
1957 syntaks miałyby być wrodzony

- **syntaks nie ma homologów w mowie zwierząt**
- **wątpliwe więc, by był dziedzicznym produktem ewolucji biologicznej**
- **wbrew nadziejom Noama Chomsky'ego nie udało się zidentyfikować uniwersalnej gramatyki**

syntaks jest raczej nieuchronną konsekwencją złożoności semantycznej

DARWINOWSKA

ewolucja ducha

Karl R. Popper (1902-1994)
1972 koncepcja Świata 3

- ewolucja świadomości społecznej:
- przekaz i kopiowanie zapisu analogią dziedziczenia,
- wynalazki i przeinaczenia generują zmienność,
- rynek ocenia i selekcjonuje idee

istotą ewolucji człowieczeństwa selekcja idei a nie osobników

JEDNOŚĆ

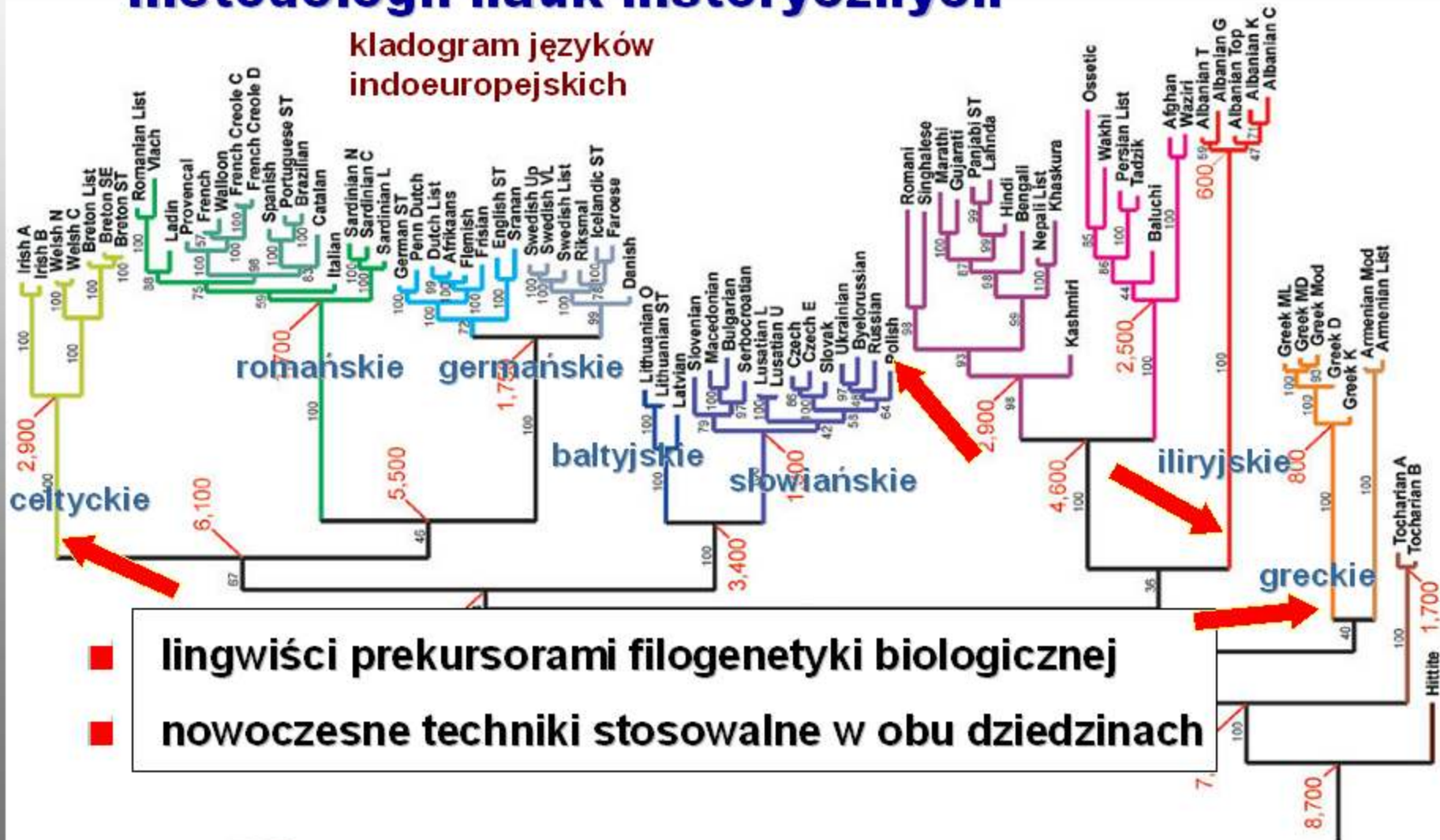
František L. Čelakovský
(1799-1852)

August Schleicher
(1821-1868)

metodologii nauk historycznych

kladogram języków
indoeuropejskich

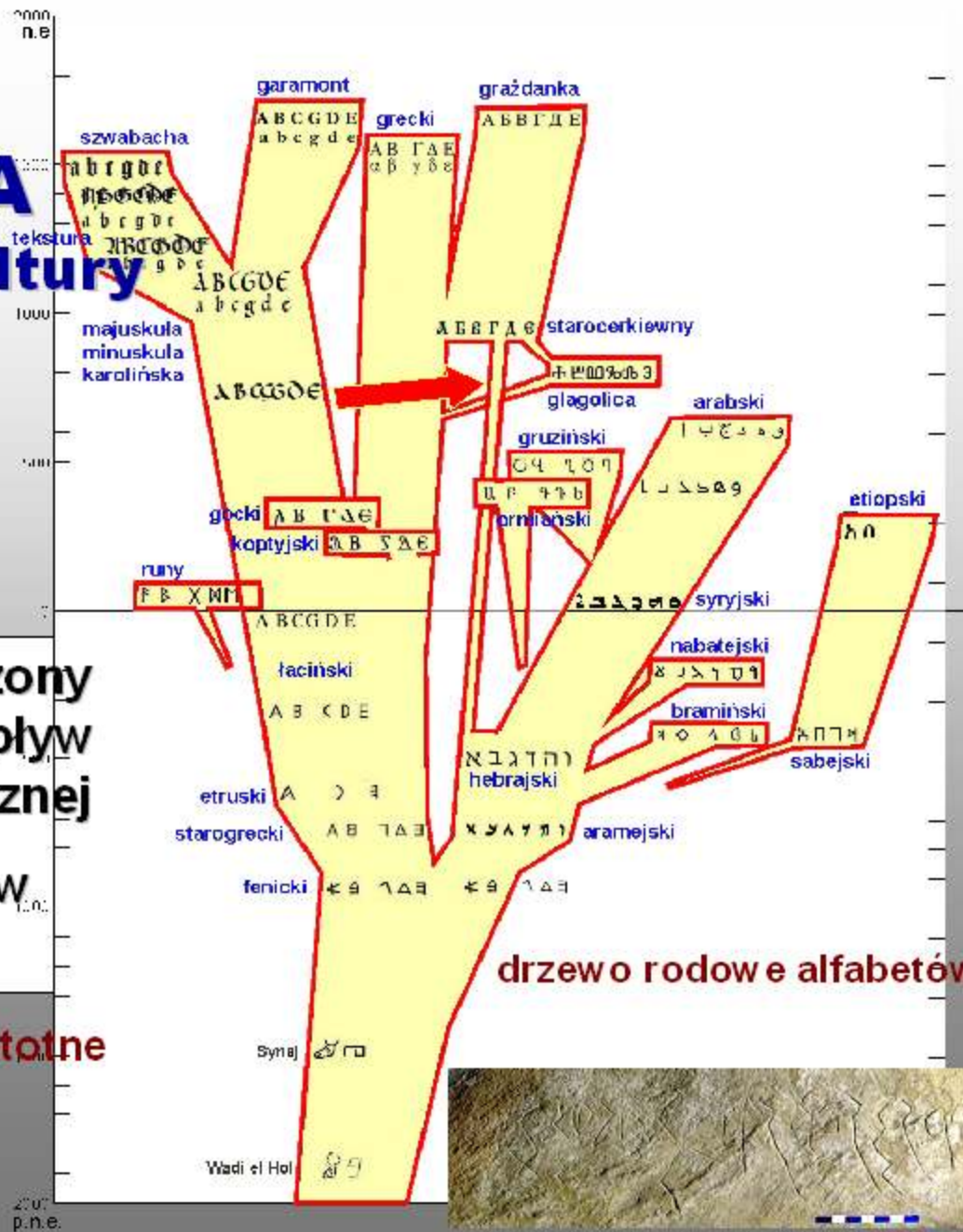

- lingwiści prekursorami filogenetyki biologicznej
- nowoczesne techniki stosowane w obu dziedzinach

EWOLUCJA gatunków i kultury

- w biologii ograniczony horyzontalny przepływ informacji genetycznej
- swobodny przepływ między kulturami

różnice są, ale mało istotne

inskrpcja Wadi el-Hol XIX w. p.n.e.

TEORIA EWOLUCJI

katedr gotyckich

- dziedziczenie informacji w strzechach
- różnorodność ulepszeń i wynalazków
- czynnikiem selekcji koszty rusztowania i katastrofy budowlane

Henry VII 1502

King's College Chapel
Cambridge 1466

Westminster 1258

Salisbury 1220

St Trinite Caen 1120

St Etienne Sens 1140

KUMULATYWNOŚĆ

ewolucji społecznej

- **plemiona indoeuropejskie: wiecowe prawo głosu**
- **antyczna Grecja: równość obywatelska**
- **republikański Rzym: zasada reprezentacji interesów**
- **chrześcijaństwo: zasada wygaszania konfliktów**
- **Rzeczpospolita: trójpodział i równowaga władz**

uzasadnienie wyższości kultury jest darwinowskie ale niebiologiczne

ISTOTA

człowieczeństwa

- **choć moralność jest skutkiem ewolucji darwinowskiej, jednak nie biologicznej, lecz społecznej**
- **biologiczne kryteria demarkacji człowieczeństwa uniemożliwiają uzasadnienie naszej wyjątkowości**
- **jeśli zasady moralne mają biologiczne podłoże, zwierzęta są nam równe**
- **kryteria biologiczne mogą być wówczas podstawą wartościowania ludzkich zachowań**

darwinizm społeczny i prawa zwierząt dewiacjami "darwinizmu"